

Концепция на проекта

Проектът „Биентретанс – мрежа за резилианс“ се основава на няколко основни идеи. Както се вижда и от името, той се опитва да постави въпроса за доброто третиране, като алтернатива на малтретирането.

Основно схващане, върху което стъпва целият проект е, че *училището е житейска среда за детето с огромно значение за неговото „остойностяване“*. Училището не е място само за изпитване и проверка на познанията, а място за учене и творене, за отношения с връстниците, за израстване и себепознание, за социално и психично развие. Ние се опитваме да припомним, че училището е за децата, а не обратното, и че ако децата се променят – добре и училището да се променя.

На следващо място, ние смятаме че *неналичието на насилие само по себе си не е достатъчно, за да се гарантира сигурността и пълноценното развитие на детето в училище*. Според нас редът, контролът, дисциплиниращите мерки срещу насилието не създават дружелюбна и сигурна за децата среда. Дори чрез тези методи да се постигне намаляване на физическото насилие, най-вероятно ще нарастне психическото и емоционалното. В този смисъл ние предпочетохме да съсредоточим усилията си върху това какво е училището да е достатъчно добро и сигурно място, как възрастните да осигурят добро третиране, на мястото на малтретирането?

Съществен компонент на нашата концепция е нашето допускане, че насърчаването и подкрепата на *участието на децата* във вземането на решения за техния живот в училище е важно за създаването на *приемаща и сигурна среда*, в която отношенията са „достатъчно добри“. В този смисъл е необходима промяна в отношенията между деца и възрастни, възрастни и възрастни, деца и деца, която се базира на осмисляне от страна на възрастните на правото на детско участие. Това означава възрастните да насърчават изграждането у децата на умения за разрешаване на проблеми, справяне с трудни ситуации и постигане на цели. Необходимо е професионалистите, работещи с деца, както и родителите на децата, в партньорство да използват позитивни подходи, които да изградят такива умения у децата, още от ранна детска възраст.

На трето място нашето разбиране за участие на децата в училище е *в стимулиране на тяхната креативност и отговорност* и превръщане на училището в „тяхно“ място. Има дейности в училище, които могат да бъдат обект на партньорство между деца и възрастни. За нас участието на децата не е имитация на участие в управление, в гласуване за неща, за които не могат да имат решения и пр.

Практически измерения

Програма „Нашият проект за училище“

За да се отговори на тези предизвикателства, на четири училища в страната се предлага да се включат в Програма „Нашият проект за училище“. Програмата е съставена от поредица от дейности, които могат да се изпълнят в рамките на една учебна година и в които участват деца, родители и учители (включително ръководството на училището).

Целта ѝ е да постави в училищното ежедневие *темата за добрите и лошите отношения*, деца и възрастни *заедно* да поговорят за нещата, които искат да променят, и накрая да се опитат да реализират част от тези промени, като за тази цел създадат свои собствени проекти на тема „Как може отношенията в училище да станат по-добри?“.

В началото на проекта във всяко училище се формират групи, които минават стъпка по стъпка през всички етапи на програмата. Групите обхващат деца от различни випуски и паралелки и една от целите на тяхното участие е да се превърнат в *посредници*, чрез които програмата да достигне до по-голям кръг от училищната общност. Във всяко училище тя се провежда паралелно за две възрастови групи – деца на възраст 8-11 години и 12-14 години. Дейностите са подходящи и за двете възрастови групи, като за по-малките могат да се използват адаптирани за възрастта игри и други интерактивни дейности.

През първата година от проекта дейностите се фокусират върху училищата, за да се подчертае *ролята на училищната институция* като *основен протективен фактор* в живота на децата. През втората година се съсредоточават в детските градини: „Семейството като уникална възпитателна среда и детската градина като специфичен възпитателен феномен *не се противопоставят, не се схващат като взаимно-заменяеми*, а са *равно поставени* и се разглеждат като *взаимно-допълващи се*. Всяко от тези две обединения дава на детето това, което е необходимо за правилното му личностно и социално развитие”¹.

¹ Интерпретация от страна на участници в дейностите по проекта. Изведена е от Наръчник за вашите наши деца, подготвен съвместно от родители и учители от ОДЗ 65, гр. София

Акценти в работата

В училище

- ✓ **Да събудим творчеството в децата**

Форум-театър – интерактивна театрална постановка

„В началото другите деца ми се чудеха защо ходя там, но сега всички искат да участват“.

Работата в училищата стартира с театрална постановка, подготвена от актьорите от Театър „ЦВЕТЕ“. Постановката протича по интерактивен начин, децата от публиката са въввлечени да участват в разрешаването на ситуациите, които се разиграват на сцената. Представените ситуации се срещат често в ежедневието – проблеми в общуването със съученици, приятели. Целта ѝ е да постави темата за добрите и лошите отношения. Актьорите провокират децата да дадат предложения за позитивно разрешаване на конфликти и да помислят как техните действия могат да повлияят на околните. Актьори в представленията и публика са деца на възраст между 8 и 14 години.

- ✓ **Да поставим темата за насилието и агресията, които могат да бъдат заменени с думи**

Основните групи в училищата се събират за първи път в състав *деца, родители и учители*, за да работят по програма **„По-добре да поговорим“**.

Програмата се провежда с групи от 12-14 участници (8-10 деца, 4 възрастни), в рамките на осем сесии, всяка от които с продължителност 90 минути. Целта ѝ е да се създаде пространство, в което участниците да поговорят свободно за различните видове насилие и лошо отношение, с които се сблъскват в своето ежедневие.

«Госпожите много ни помагаха. Те ни насочваха към различни неща, а ние ги променяхме както ни харесваше. Проектът беше забавен, особено инсталацията с яйцата. Научих повече за психичното насилие – не знаех, че ако обиждаш е насилие. За интернет научих, че трябва да се използва по-рядко и да си излизам от акаунта за безопасност, да не публикувам лоши снимки и повече да внимавам с непознати. Научихме какво е проект и какво се прави по един проект».

Използването на игри, творчески задачи и обсъждане на казуси помага на групата да сподели и дискутира някои чувствителни проблеми, в една среда, която е различна от средата в класната стая. Подходът, който се използва за превенция на насилието, е чрез споделяне и съвместно търсене на *позитивни отговори и алтернативи на лошото отношение* между приятели, връстници, малки и големи, деца и възрастни. Всяка сесия е

посветена на различните видове насилие (физическо, емоционално, др.), и придава умения на децата да ги разпознават и да могат да вземат правилни решения в трудни или опасни ситуации.

Последната сесия е преходна и свързваща със следващия етап на програмата – „Как да напишем свой проект?“. В играта „Инвеститор“ групата се разделя на две – бенефициенти и инвеститори. Предизвикателство за бенефициентите е да представят пред инвеститорите свои идеи как да стане училището по-сигурно място и да ги убедят да финансират тези идеи. Предстои да започне и последната част от съвместната работа – как да се напише проект, който да помогне отношенията в училище да бъдат по-добри.

✓ **Да насочим детската креативност към превенция на насилието**

„Идеите ми бяха записани. По време на построяването на моста имахме някои разногласия, но после заедно решихме как да го направим. Всеки даваше идея и така се получи здрав мост“.

В същия състав, групите започват работа по програма **„Как да напишем свой проект“**. Програмата се състои от четири сесии по 240 минути, плюс една допълнителна 90-минутна сесия, която може да се направи по желание на групата.

Целта ѝ е да подпомогне участниците в групата заедно да измислят и в последствие да реализират свой проект, който да е насочен към *промяна на отношенията в училищната общност*. Стъпка по стъпка, програмата представя цялостен метод за направата на един проект – през разпознаването на проблеми, осмислянето на причините, които да водят до тях; търсенето на начини за разрешаването им; планиране на конкретни дейности и средства, необходими за тази цел. Тя въвежда някои основни понятия като цел, план, ресурс, и използва интерактивни методи за осмислянето и прилагането им. Предава конкретни умения за планиране чрез работа в малки групи и специално избрани игри, например играта „Построяване на мост“ (два отбора има задачата да създадат и реализират проект за построяването на двете половини на един и същи мост, които накрая трябва да бъдат съединени). Полезно е програмата да се води от двама души – един водещ, който имат опит във воденето на групи и познава спецификата на подготовката на проектни предложения, и втори водещ, който е вътрешен за училището специалист. Това гарантира, че ще бъде изпълнена и заключителната част на програмата „Нашият проект за училище“, а именно реализирането на проекта на групата. Възможно е програмата да се разгърне в рамките на една учебна година, това позволява да се запази последователността и приемствеността в действията на групата.

Отделните нейни части могат да се изнесат в удобно за групите време – или по-интензивно в рамките на двудневни изнесени занятия, или в по-дълъг период от време, например в часа на класния, след часовете или в друго договорено удобно време, в рамките на едночасови или дучасови срещи.

Програмата се провежда в четирите училища, включени в проекта, в периода януари – май 2013г. и завършва с разработването на общо осем детски мини-проекта. За тяхното реализиране осигурено малко финансиране. Проектите се осъществяват през следващата учебна година от участниците в програмата, както и от допълнително включени деца, учители и родители.

„Този проект ни промени, аз съм позитивен човек, но сега усмивката ми не слиза от лицето“

„Имат повече самочувствие, станаха по-отговорни. Обичат да ходят на тяхното място, през междучасията там е пълно с деца“;

„Случаите на проблеми в училището намаляха значително“

„Децата танцуват в междучасията. Ако имат излишна енергия, изразходват я по този начин, вместо да се бият“

„Учителите не ходят намръщени, може би и на тях им се танцува“;

В детските градини

Философия за деца –сесии за най-малките

Сесиите на «Философия за деца» са подготвени и провеждани от организация «Онтоидея» и включват деца от детските градини в София. Тествани са пилотно в предучилищните групи в четирите училища партньори в проекта.

Възрастен: Може би можем да си помогнем в различаването на деца от не-деца, като помислим какво правят децата, което онези, които не са деца не правят?

Е.: Не си играят с играчки!

Т.: Ще е много смешно, ако го правят!

В.: Аз се сещам, че възрастните хора не рисуват, само децата рисуват.

Възрастен: Кое те кара да мислиш така?

В.: Не съм виждала никога друг, освен дете, да рисува.

Възрастен: Възрастните дали са били деца преди?

И.: Е, да, разбира се!

Д.: Не познавам дете, което да не рисува... Сигурно и те са рисували, като са били деца.

Възрастен: Като пораснат защо не го правят? Дали са забравили?

Т.: Сигурно ... Само децата си играят с играчки. Така може да сме сигурни, че някой е дете.

И.: Детето просто си личи, че е дете! Децата трябва да се обичат!

Заниманията целят да провокират абстрактното мислене на децата и да се проведат първи разговори, по време на които те да разсъждават върху понятия като чудно-нечудно, трудно-лесно, любимо-нелюбимо, възможно-невъзможно... Те се провеждат в детските градини в продължение на една учебна година, акцентирайки върху критическото и творческото мислене на децата.

В училище пилотните дискусии са „подгрыващи“ за следващия етап на работата – включването в програмата „**По-добре да поговорим**“, и стават повод за размишления върху допълнителни теми като трудностите в отношенията с другите – как се държат те с нас и как ние с тях.

Ателиета за изработване на Етичен кодекс и правила между родители, учители и деца в детската градина

„Загряти“ от сесиите за *позитивното родителство* и запознати с подхода *биентретанс*, родители, учители и деца в продължение на месец се събират в късните следобеди, за да решат по какъв начин да споделят с всички, които влизат в детската градина, в каква среда искат да растат децата. В *етичните кодекси* се засягат темите за доверието, доброто отношение, безрезервната обич и подкрепа към децата, сътрудничеството между родители и учители и други ценности. Всяка от детските градини по свой начин, на достъпен за децата език, разписва *етични правила за добро отношение*, които да се спазват в еднаква степен от всички – родители, учители и деца.

*„Общи трябва да са правилата,
дето спазват ги децата.
Да не стане: вкъщи мама дава,
а в градината учителката забранява.“*

Целодневна детска градина „Родина” - София

*„Доверие ми имай ти – криле ми подари!”
„Ако искаш да не ме боли, не ме обиждай ти”*

ОДЗ „Щурче” – Шумен

В работата с родители

- ✓ **Пълноценното детство и грижата за него като най-добрата превенция на насилието в ранна детска възраст**

„Въведение в резилианса” - обучение на учители и родители на деца

Макар цялостното разбиране на проекта да е за съвместна работа между деца, учители и родители, е важно възрастните да отделят време да се запознаят със смисъла на подхода *резилианс* и да обменят проблеми, предизвикателства и идеи за справянето с тях. В училищата в обучението **„Въведение в резилианса”** се включват смесени групи от родители и учители, в детските градини сесиите са за професионалисти и се провеждат успоредно с тези по **„Позитивно родителство”**.

*„По време на общите срещи родителите видяха децата си по различен начин.“
„Обсъждаха с децата и се забавляваха по един нов за тях начин.“*

Обучителните сесии се превръщат в пространство на разменени идеи и мисли за призванието на професионалистите и ролята на родителите във възпитанието и изграждането на личността на децата.

„Позитивно родителство” - обучение на родители и учители на деца в детски градини

Обучението запознава родителите с необходимото поведение, което би изградило подкрепяща среда у дома и ги стимулира да усилят партньорската връзка с учителите. В същото време, насърчава професионалистите да търсят участието на родителите и общността при

разрешаване на тревожещи ги ситуации. Специално внимание е обърнато на подходи, ненаказващи и неизключващи детето от процеса в детската градина.

„Всеки от нас би искал да е добър родител, но въпросът е какво означава това? Не ни се иска да бъдем родители, които се стремят да подчинят детето си, да го направят послушно, иска ни се да можем да възпитаваме самостоятелно, уверено, способно да се справя с предизвикателствата на живота дете, но как?“, от Наръчник за вашите наши деца, ОДЗ 65, гр. София

Обучението е предшествано от поредица сензитивиращи срещи, на които се говори за правата на децата, за това, колко е важно те да бъдат не само слушани, а и чувани и възприемани като личности. Родителите и учителите с желание посрещат предложението да се направят *групи по позитивно родителство*. Сесиите се провеждат в продължение на три месеца, всяка седмица, в разговори за възпитание, което не се основава на страх и подчинение. Въпреки позитивния опит в доброто приемане на груповата работа от страна на учителите и родителите в училище, големият интерес към темата „Как да отглеждаме и възпитаваме детето без насилие“ не е очакван. Чрез *примери от техния опит, ролеви игри и дискусии*, родителите намират отговори на въпросите „Как да постъпя, когато детето ми се тръшка в магазина и иска да му купя скъпа играчка?“, „Какво друго мога да кажа, когато детето изскача на улицата, ако не да му се скарам и разкрещя?“. В сесиите се включват както майки, така и бащи, вълнуващи се да отгледат и възпитат детето като успяваща и справяща се личност и очакващи подкрепа в тази посока. На сесиите освен родителите, присъстват учителите от детските градини, включвайки се в темите за *позитивното родителство* и като професионалисти, и като родители. Част от тях са провеждани в почивните дни, в случаите, когато в детската градина не е било възможно да се организира „дежурна“ група за децата, докато родителите дискутират тези важни теми.